

---

**ДРАБ Н.Л.,**

кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри іноземних  
мов, факультет міжнародної  
економіки та менеджменту,  
Київський національний  
економічний університет  
імені В. Гетьмана,  
м. Київ, Україна

**ЛОБЕЦЬКА І.М.,**

старший викладач, кафедра  
іноземних мов, факультет  
міжнародної економіки та  
менеджменту, Київський  
національний економічний  
університету імені В. Гетьмана,  
м. Київ, Україна

## **ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ВИКЛАДАННЯ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ**

*Дане дослідження визначає напрямки та можливі темпи запровадження загальноєвропейських стандартів викладання та оцінювання іноземної мови для студентів-економістів. В статті проаналізовано лінгвістичну, соціолінгвістичну та прагматичну компетенції та методи їх закріплення під час вивчення іноземної мови.*

**Ключові слова:** ділова іноземна мова, європейські стандарти освіти, технологія викладання іноземної мови.

*Это исследование определяет направление и возможные темпы введения общеевропейских стандартов преподавания и оценивания иностранных языков для студентов-экономистов. В статье проанализированы лингвистическая, социолингвистическая и прагматическая компетенции и методы их закрепления во время изучения иностранных языков.*

**Ключевые слова:** деловой иностранный язык, европейские стандарты образования, технология преподавания иностранных языков.

© ДРАБ Н.Л., ЛОБЕЦЬКА І.М., 2017

*This study identifies the background for implementation of European standards of higher education for students of Ukrainian economic universities. Based on common European framework of reference for languages provided by the Council of Europe we are defining the main tasks for the implementation of these standards in Ukraine. Linguistic, sociolinguistic and pragmatic language competences are analyzed.*

**Key words:** *business English, European standards of higher education, foreign language teaching technology.*

**ступ.**  
**В**Українські підприємства з кожним роком посилюють свої міжнародні позиції та закладають ділові стосунки із партнерами по всьому світу. У зв'язку з цим, посилюються вимоги до випускників вищих навчальних закладів, що тепер повинні відповідати високим стандартам європейської освіти, адже у майбутньому їх діловими партнерами виступатимуть випускники європейських навчальних закладів. Крім того, політична інтеграція України у європейську спільноту неможлива без адаптації європейських стандартів освіти.

У рамках європейської інтеграції одним із основних завдань України є формування висококваліфікованих спеціалістів, що володітимуть знаннями, які відповідають високим європейським стандартам. Для спеціаліста будь-якої галузі важливим є якісне володіння діловою іноземною мовою. Підготовка спеціалістів із високим рівнем володіння діловою англійською мовою особливо ускладнюється у неможливих вищих навчальних закладах, таких як економічні університети. В таких навчальних закладах студентам за умови обмежених годин відведених на викладання саме іноземної мови необхідно оволодіти нею на особливо високому рівні. Це пов'язано в першу

чергу із провідним значенням англійської мови у сучасній діловій сфері.

Англійська мова це універсальний засіб спілкування між підприємствами усіх країн світу, володіння мовою на високому рівні можна визначити як запоруку професійного успіху. Дана мова необхідна для усного спілкування та ділового листування із партнерами по роботі, для заповнення анкет та складання резюме. Більш того, з кожним роком все більше роботодавців включають володіння діловою англійською мовою до обов'язкових вимог до кандидата.

Крім того, формування єдиного європейського простору вищої освіти, запровадженого Болонською декларацією висуває нові вимоги до майбутніх економістів. Вони повинні вже після завершення свого навчання бути готовими до виходу на ринок праці, бути повністю розвиненою особистістю, що займає активну позицію серед громадян демократичного суспільства. Враховуючи те, що ринок праці є досить гнучким, він змінюється кожного року під впливом різноманітних макроекономічних факторів, майбутні економісти повинні вміти реагувати на подібні зміни. В цьому сенсі володіння іноземною мовою допомагає залишатися у центрі останніх подій, даючи можливість ознайомлюватися

із останніми подіями на міжнародних ринках. Іншою перевагою економістів, що якісно володіють діловою іноземною мовою, є можливість стажування закордоном, що позитивно впливає на їх майбутню кар'єру у міжнародно орієнтованих українських підприємствах.

Саме тому важливим є формування ефективної програми викладання, базою для якої мають стати загальноєвропейські стандарти вивчення, викладання та оцінювання іноземних мов. Підґрунтя, надане даними стандартами, має стати основою для запровадження якісної вищої освіти у сфері іноземної мови для всіх університетів України.

Вивчення якісного викладання ділової англійської мови для майбутніх економістів представлено С.В. Радецькою, В.А. Козаковою, Н.Г. Ничкало та іншими. Тим не менш, висвітлення даної проблематики у рамках загальноєвропейських стандартів викладання іноземних мов потребує подальшого дослідження.

**Метою** даного дослідження є визначення основних засад запровадження викладання та оцінювання ділової іноземної мови у студентів економічних університетів на базі європейських стандартів.

Завданнями дослідження є:

- 1) Визначити основні засади європейських стандартів викладання та оцінювання іноземної мови;
- 2) На базі визначених засад визначити стратегію подальшого запровадження стандартів під час викладання іноземної мови для майбутніх економістів;
- 3) З'ясувати можливу швидкість та ефективність запровадження визначених стандартів у ВНЗ України.

Методами вивчення даної проблематики був аналіз загальноєвро-

пейських стандартів викладання та оцінювання іноземної мови та їх практичне запровадження серед студентів третього та четвертого курсу Київського Національного Економічного Університету імені Вадима Гетьмана.

### **Виклад основного матеріалу.**

Загальноєвропейські стандарти вивчення, викладання та оцінювання мов (англ. common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment) дає базу для визначення структури та змісту занять з іноземної мови по всій Європі. Дотримання рекомендацій даних стандартів дозволяє створити оптимальну програму вивчення іноземних мов та створити базу для довгострокового їх використання. Основним завданням загальноєвропейських стандартів є оптимізація рівня спілкування між усіма випускниками європейських навчальних закладів завдяки стандартизації учбових програм мовного напрямку. [1]

Слід зазначити, що Україна зробила крок вперед у напрямку стандартизації за європейськими вимогами, запровадивши кредитно-модульну систему підготовки фахівців. Саме така оптимізація навчального процесу у рамках Болонської декларації, прийнятої в травні 2005 року, є першим кроком у напрямку інтеграції в загальноєвропейську систему освіти. Необхідність цих змін пояснюється фактом приєднання України до Ради Європи у 1996 році. [2]

Міністерство освіти і науки України також крокує у напрямку загальноєвропейської стандартизації вивчення іноземних мов. Таким чином, проект про концепцію мовної освіти в Україні, презентує основні принципи освіти, кінцевою метою яких має стати мовна багатогранність випускників, яка дозволяє їм вільно спілкуватися із

представниками різних країн світу. [2]

В результаті вивчення іноземної мови студенти повинні:

1. Мати можливість вести ділову діяльність як закордоном, так і на Батьківщині;
2. Обмінюватися інформацією та ідеями з людьми, що розмовляють іншою мовою;
3. Досягнути глибокого розуміння способу життя та культурних особливостей іноземців. [1]

Комунікативна мовна компетенція досягається завдяки набуттю трьох основних навичок. Це, по-перше, лінгвістична складова, по-друге, соціолінгвістична та, по-третє, прагматична. Лінгвістична компетенція включає в себе лінгвістичні, фонетичні та синтаксичні навички. Соціолінгвістична компетенція формується під час використання лінгвістичних навичок у різноманітних соціокультурних обставинах. Студент має бути здатний використовувати здобуті знання іноземної мови разом із правилами етикету під час спілкування із різними віковими та культурними групами. Це основна компетенція, що буде у майбутньому використовуватися для спілкування із діловими партнерами. Прагматична компетенція являє собою функціональне використання здобутих лінгвістичних навичок, вміння стисло висловлювати свою думку, структурувати інформацію. [1]

Система вивчення іноземної мови згідно з загальноєвропейськими стандартами, кінцевою метою якої має стати здобуття лінгвістичної, соціолінгвістичної та прагматичної компетенції має включати говоріння, ділове письмо та аудіювання. У рамках усного мовлення викладачем повинні бути включені у програму наступні види мовлення:

1. Публічний виступ. Він має включа-

ти передачу інформації чи інструкцій під час виступів на семінарах чи студентських зборах;

2. Читання текстів вголос. Даний тип мовлення дозволяє покращити його фонетичну складову. Під час читання текстів студент має можливість сконцентруватися лише на процесі говоріння.
3. Дискусії. Даний тип мовлення дозволяє практикування спонтанного мовлення, студент готується до ситуацій, що постійно виникатимуть під час його ділової активності.

Можливість вільного ділового листування, а також складання контрактів та резюме англійською мовою досягається за рахунок постійних письмових вправ. Вони мають включати:

1. Заповнення анкет. З цим видом письмової активності майбутні випускники будуть стикатися досить часто за різноманітними життєвими обставинами, саме тому викладач має донести до студентів принципи анкетування;
2. Написання статей для журналів та газет. Наукова активність все частіше вимагає публікацій не тільки рідною, а ще й англійською мовою, саме тому вміння правильного використання формального стилю іноземної мови є однією із вимог до майбутніх випускників.
3. Написання звітів. Фінансова звітність українських підприємств все частіше представляється англійською мовою, саме тому вміння правильно структурувати звіт англійською мовою є важливою навичкою майбутніх економістів.
4. Записи та нотатки. Ефективним засобом підготовки до майбутнього ділового життя є нотування інформації, що диктується іншим. Таким чином студент вивчає як максимально швидко занотувати основні

тези з доповіді іншого.

5. Написання ділових листів. Ділове листування супроводжує спеціалістів кожного дня під час їх бізнес активності. Уміння розпізнавати термінологію, а також формулювати різноманітні бізнес пропозиції є характеристикою успішної ділової людини.
6. Креативне письмо. Можливість креативного мислення під час написання, уникнення шаблонного стилю досягається завдяки написанню творів як на вільну, так і на фахово-специфічну тематику.

Третьою складовою успішного вивчення іноземної мови є аудіювання. Студенти можуть практикувати цю навичку через:

1. Медіа ресурси. В новинах часто використовується фахово-специфічна лексика, розуміння якої можливо лише за умов ґрунтовних знань ділової англійської мови. В свою чергу, перегляд фільмів англійською мовою дозволяє краще зрозуміти іноземну культуру та покращити навички вільного спілкування;
2. Живе аудіювання. Процес закріплення інформації наданої викладачем чи студентами під час усного мовлення є важливим елементом в аудіальній складовій вивчення іноземної мови. Так само впливає і участь у дискусіях, адже тут потрібно вміти не тільки правильно висловлювати власну думку, а ще й зрозуміти аргументи колег.

Рада Європи пропонує включати у розклад більшу кількість завдань, що дозволяють практикувати усні навички. Вони включають говоріння та аудіювання. Проведені дослідження доводять, що за умов акцентування уваги на цих навичках значно покращується і стиль письма, а студенти відчують себе більш залученими до

роботи. До того ж, когнітивний стиль вивчення іноземної мови визначає краще запам'ятовування студентами специфічних письмових термінів у випадку їх асоціації із відповідними усними висловлюваннями. Крім того, визначається важливість використання викладачами англійської мови на всіх рівнях спілкування зі студентами. [3]

Для того, щоб студенти мали можливість виконувати будь-які комунікативні завдання, вони повинні залучатися до складання комунікативних стратегій під час вивчення іноземної мови. Ефективним є інтерактивні методи засвоєння здобутих знань. Таким чином, дискусія чи кореспонденція включає в себе двох або більше залучених осіб та сприяє розумінню студентами необхідної стратегії спілкування. Загалом, комунікативна стратегія це мобілізація здобутих знань та їх балансування відповідно до поточної ситуації спілкування. Дана стратегія уособлює використання таких метакогнітивних принципів як планування, виконання, моніторинг та зворотній зв'язок. У випадку інтерактивної комунікації досить легко задовольнити усі вказані метакогнітивні принципи. У ситуації, коли інтерактивна комунікація відсутня, наприклад, під час письмового виконання завдань, досить складно проводити особистий моніторинг та отримувати зворотній зв'язок. Саме тому під час письмової роботи необхідним є детальне планування, що має передбачати можливу реакцію читача. Прогрес у вивченні іноземної мови можна оцінити завдяки спостережанню рівня ефективності застосування комунікативних стратегій студентів. [1]

В процесі мовного становлення студентів важливим є не тільки постійне використання вищезазначених мето-

дів навчання, а ще й правильне оцінювання їх виконання. Загальноєвропейськими стандартами до вивчення, викладання та оцінювання іноземної мови зазначені основні принципи оцінювання окремих методів вивчення мов. На їх базі ми пропонуємо розглянути основні фактори, що впливають на оцінювання студентів за загальноєвропейськими стандартами відповідно трьом методам викладання, що зазначені вище.

1. **Говоріння.** Під час говоріння важливим є оцінка якості голосу, що включає в себе темп та його гучність. Іншими факторами оцінювання є використання мовних ілюстрацій, структура мовлення, демонстрація когнітивних та лінгвістичних навичок, фонетика мовлення, правильність використання термінів.
2. **Письмо.** Під час оцінювання письмової роботи студентів необхідно звернути увагу на організацію та структуру письма, його когнітивну та лінгвістичну складову, а також на якість написання (мануальна складова). Важливим є і правильність використання термінів та граматичних конструкцій.
3. **Аудіювання.** Для даного виду вивчення іноземної мови основним є розуміння інформації та здатність її подальшого використання, застосування семантичних та когнітивних навичок, так як і швидкість сприйняття і обробки отриманої інформації.

Дані фактори є лише базою оцінювання, адже викладач має враховувати різноманітні зовнішні обставини, а також персональний рівень студента і групи загалом. В основі будь-якого оцінювання має стати аналіз візуальних, орфографічних, лінгвістичних, семантичних та когнітивних навичок

студентів.

Загальноприйнятим поняттям є оцінювання студента в залежності від помилок, що були ним зроблені. Головним завданням успішного викладання іноземної мови має стати абстракція від даного типу оцінювання роботи студента. Це пов'язано з тим, що помилки можуть мати різноманітне походження, і тільки деякі з них є вирішальним фактором в оцінці роботи студента. Помилка студента під час вивчення іноземної мови - це його нездатність використовувати здобуті компетенції. Помилка може стати результатом певних чинників. По-перше, небажання студента навчатися. В цьому випадку потрібно використовувати різноманітні методи стимуляції мотивації до навчання, в тому числі і методом негативного оцінювання результатів роботи. По-друге, помилки можуть бути результатом неефективного викладання. Саме задля персоніфікації системи освіти рівні здібностей студентів мають бути оцінені. По-третє, помилки можуть вказувати на бажання студентів спілкуватися та використовувати ще не зовсім освоєні навички завдяки їх комунікативному прагненню. Такі помилки не повинні мати значного негативного впливу на загальну оцінку.

Під час викладання іноземної мови, усі помилки студентів повинні не тільки виправлятися, а ще й пояснюватися. Мінімальні, одноразові помилки можна ігнорувати, але у випадку їх систематичного повторення необхідним є додаткове вивчення теми, що породжує постійні помилки. Аналіз викладачем помилок, що зроблені учнями, необхідний для покращення власного стилю викладання.

Важливою вимогою до становлення випускників немовних вищих навчальних закладів як висококваліфіко-

ваних спеціалістів є концентрація на фахових складових іноземної мови. У рамках обмеженого часу на викладання саме іноземної мови студентів-економістів, необхідним є формування широкого словарного запасу фахової компетенції, що буде давати можливість вільно використовувати специфічну термінологію під час ділової активності. Аудіювання, читання, письмо та говоріння мають відповідати темам, що вивчаються основною спеціалізацією студента-економіста.

Однією з головних рекомендацій загальноєвропейських стандартів із вивчення, викладання та оцінювання іноземних мов є забезпечення студентів можливістю вивчення мови у групі, що відповідає одному рівню володіння мовою. Таким чином, повинні задовольнятися їх комунікативні потреби і, при цьому, забезпечується рівна можливість обміну інформації між студентами. Викладачі, в свою чергу, матимуть змогу адаптувати програму відповідно до вимог усієї групи, а не окремих студентів. Таким чином, будуть враховуватися фізичні та розумові здібності студентів. [1]

Іншим фактором, що впливає на необхідність розподілу студентів у різні групи задля вивчення іноземної мови є їх багатомовні та багатокультурні компетенції. Суть полягає у тому, що студенти природньо володіють вказаними компетенціями на різних рівнях. Говорячи про багатомовну компетенцію, слід зазначити, що здатність засвоювати знання студентами в рамках однієї мови досить часто варіюються. Крім того, одні студенти мають більшу схильність до говоріння, в той час як інші показують кращі успіхи у письмовій складовій. Розглядаючи багатокультурну компетенцію, знання культури суспільства та ставлення до неї можуть впливати на темпи вивчен-

ня мови цього суспільства. [1] Дані компетенції мають також враховуватися під час групування студентів, а також у період адаптації освітньої програми. Для останнього важливим є формування позитивного ставлення студента до культури країни, мова якої вивчається, а також акцентування вивчення мови на тій складовій, яка краще засвоюватиметься. Так, наприклад, закріплення усного мовлення у студента, котрому написання текстів іноземною мовою дається складніше, повинно позитивно вплинути і на письмову складову, але у довгостроковій перспективі. Для таких студентів необхідним є надання додаткових вправ на вивчення письмового стилю та мотивації на використання їх комунікативних навичок у всіх необхідних проявах.

Задля задоволення вимоги про однаковий рівень студентів, що відвідуватимуть заняття англійської мови доцільно використовувати глобальні освітньо-кваліфікаційні мовні характеристики. Вони розподіляються на елементарне користування мовою (A1, A2), незалежне користування (B1, B2) та досвідчене користування (C1, C2).

Вступники до вищих немовних навчальних закладів згідно з вимог зовнішнього незалежного тестування повинні володіти мовою на рівні A2-B1. Таким чином, усі учні перших курсів вже володіють мовою на схожому рівні та можуть однаково ефективно сприймати інформацію, що надається викладачем. До другого курсу навчання відбувається процес засвоєння специфічного ділового мовлення, що може закріплюватися студентами різними темпами. Саме тому після другого курсу навчання доцільним є проведення тестування, метою якого є визначення освітньо-кваліфікаційного рівня володіння іноземною мов-

лення. Дане спостереження спонукало нас до запровадження подібного тестування серед студентів третіх та четвертих курсів. Даний досвід показав, що студенти третього курсу дійсно мають розбіжності у рівні володіння мовою, саме тому починаючи з третього року навчання нами запроваджено додаткове їх групування у дві групи. За результатами проведеного тестування 43 відсотки студентів мали слабші показники, ніж їх колеги та класифікувалися у групу Б1. В свою чергу, решта студентів продемонструвала володіння діловою англійською мовою на рівні Б2.

На початку четвертого курсу нами було проведено подібне тестування, що показало, що студенти обох груп покращили власні знання ділової англійської мови. Тим не менш, лише три відсотки студентів слабшої групи тепер мали рівень знань подібний до іншої групи. Це показує ефективність впровадження групування студентів на третьому курсі навчання і малу необхідність повторного групування на четвертому курсі. В нашій ситуації спостерігалася приблизно однакова кількість студентів в обох групах, але якщо результати першого тестування визначають більшу кількість людей у одній із груп, то можна говорити про

більшу необхідність повторного тестування. Таким чином, на четвертому курсі необхідно буде провести оцінювання групи з переважною кількістю студентів з метою максимально оптимальної їх підготовки у галузі ділового іноземного мовлення.

В обох групах проводилося викладання відповідно вимогам загальноєвропейської системи до вивчення, викладання та оцінювання іноземної мови. Тим не менш, в залежності від рівня володіння англійською мовою відбувалася адаптація опрацювання завдань. Таким чином усі студенти мали можливість виконувати та опрацьовувати завдання у тому темпі, що відповідає їх власним навичкам, а схожий рівень володіння мовою їх колег спонукав до проведення вільного спілкування у режимі дискусій.

Отже, отримані результати довели ефективність вивчення ділової іноземної мови на засадах загальноєвропейських вимог студентами-економістами. Випускники четвертого курсу показали володіння лінгвістичною, соціолінгвістичною та прагматичною компетенціями, що дозволяє зробити висновок про їх відповідність вимогам до спеціалістів-випускників немовних вищих навчальних закладів.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Загальноєвропейські стандарти вивчення, викладання та оцінювання мови. [Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment]*-C: Language Policy Unit, 2001
2. Сенченко В.О. *Формування інішомовної комунікативної компетенції студентів вищих технічних навчальних закладів. Гуманізм та освіта. Електронне наукове видання матеріалів VIII міжнародної науково-практичної конференції*, 2006. <http://www.comf.vstu.vinnica.ua/2008/txt>
3. *Основні факти про викладання мов в школах Європи. [Key Data on teaching Languages at School in Europe]* - Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2012. [http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key\\_data\\_series/143EN.pdf](http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/143EN.pdf)

**ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. *Zagal`noyeuropejs`ki standarty` vy`vchennya, vy`kladannya ta ocinyuvannya movy`*. [Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment]-C: Language Policy Unit, 2001
2. *Senchenko V.O. Formuvannya inshomovnoyi komunikaty`vnoyi kompetenciyi studentiv vy`shly`xbtexnichny`x navchal`ny`x zakladiv. Gumanizm ta osvita. Elektronne naukove vy`dannya materialiv VIII mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi, 2006. <http://www.comf.vstu.vinnica.ua/2008/txt>*
3. *Osnovni fakty` pro vy`kladannya mov v shkolax Yevropy`*. [Key Data on teaching Languages at School in Europe] - Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2012. [http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key\\_data\\_series/143EN.pdf](http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/143EN.pdf)